

УДК 372.32

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-461-470](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-461-470)

Рудницька-Юрійчук Ірина Романівна кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти, факультет педагогіки, психології та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Рівненська, 14, м. Чернівці, тел.: (0372) 50 94 31, <http://orcid.org/0000-0003-0876-7751>

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАВЧАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАМОТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Сучасний ритм життя, ріст науково-технічного прогресу, нові програми та технології навчання призводять до зростання вимог щодо підготовки дітей дошкільного віку до шкільного навчання.

Одним із головних моментів у житті людини є навчання грамоти. Питання формування навичок читання і письма у дітей дошкільного віку сьогодні хвилюють багатьох: науковців, педагогів-практиків, батьків.

Люблячі батьки прагнуть виховати свою дитину таким чином, щоб у майбутньому вона стала освіченою людиною із можливою кар'єрною перспективою. Перший крок на цьому шляху – здобуття якісної дошкільної освіти. Проте, частенько батьки дітей-дошкільників прагнуть якомога раніше навчити дітей писати й читати, тому пропонують їм виконання великої кількості вправ, завдань. У результаті діти швидко втомлюються та, на жаль, втрачають інтерес до занять. Необхідно спільно з батьками обрати правильний шлях, налаштувати їх на належний режим спільної діяльності.

За твердженням Наталії Гавриш, дітям непросто освоїти грамоту. Тож педагоги розподіляють навчання на кілька етапів, більшість із яких припадає на період шкільного навчання. Проте, щоб діти успішно опанували шкільну науку, важливо вже в закладі дошкільної освіти ознайомити їх із основами грамоти та сформуванню відповідну мовленнєву компетентність [3].

Вимоги нині діючих програм дошкілля включають обов'язкові базові знання дитини-дошкільника із основ грамоти. Важливо, щоб вихователь не тільки познайомив вихованців зі звуками і буквами, але і зміг привити дітям «відчуття мови», розуміння законів і принципів її будови, а також уміння нею користуватися.

Сучасна початкова школа вимагає від першокласників добре розвиненого фонематичного слуху – уміння розрізняти звуки у словах; зіставляти з виділеним звуком букву як його графічне зображення; здійснювати звуковий та складовий аналіз слів та речень, кодувати звук буквою; поєднувати одну букву з іншою й відповідно вимовляти, перекодовуючи тепер букви у звук чи

склад; читати слова, нескладні речення та тексти. Звичайно, такі вміння не формуються з «нічого». Протягом перебування дитини на етапі дошкільця проводиться важлива цілеспрямована робота по формуванню таких умінь, які б у майбутньому стали міцним підґрунтям для необхідних навичок читання і письма.

Ключові слова: грамота, діти дошкільного віку, елементи грамоти, навчання дітей, письмо, читання.

Rudnytska-Yuriichuk Iryna Romanivna Ph.D in Pedagogical Sciences, Assistant of Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Special Education, Faculty of Pedagogy, Psychology and Social Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Rivnens`ka St., 14, Chernivtsi, tel.: (0372) 50-94-31, <http://orcid.org/0000-0003-0876-7751>

BASIC REQUIREMENTS FOR TEACHING THE LITERACY ELEMENTS TO PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The modern rhythm of life, the growth of scientific and technical progress, new programs and learning technologies lead to an increase in the requirements for preparing preschool children for schooling.

One of the main moments in a person's life is learning to read. The question of reading and writing skills formation in preschool children today worries many scientists, practicing teachers, and parents.

Loving parents strive to raise their child in such a way that in the future he/she will become an educated person with a possible career perspective. The first step on this path is obtaining quality preschool education. However, parents of preschool children often try to teach their children to read and write as early as possible, so they offer them a large number of exercises and tasks. As a result, children get tired quickly and, unfortunately, lose interest in obtaining knowledge. It is necessary to choose the right path together with the parents and to adjust them to the proper mode of joint activity.

According to Natalia Havrysh, it is not easy for children to master literacy. Therefore, teachers divide training into several stages, most of which appear during the period of school education. However, in order for children to successfully master school science, it is important to familiarize them with the basics of literacy and form the appropriate speech competence already in the preschool education institution [3].

The requirements of the currently active preschool programs include mandatory basic knowledge for the preschool child from the basics of literacy. It is important that the teacher not only introduces pupils to sounds and letters, but also is able to inculcate in children a "sense of language", an understanding of the laws and principles of its structure, as well as the ability to use it.

Modern elementary school requires first-grade students to have well-developed phonemic hearing i.e. the ability to distinguish sounds in words; match the selected sound with a letter as its graphic image; carry out sound and syllabic analysis of words and sentences, code the sound by letter; combine one letter with another and pronounce it accordingly, recoding the letters into a sound or syllable; read words, simple sentences and texts. Of course, such skills are not formed from "nothing". During the preschool stage, important purposeful work is carried out on the formation of such skills, which would become a solid foundation for the necessary reading and writing skills in the future.

Keywords: literacy, preschool children, elements of literacy, children's education, writing, reading.

Постановка проблеми. Аналізуючи Державний стандарт дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти (2021 року) та його освітній напрям «Мовлення дитини. Основи грамоти», визначаємо: «Мовленнєва компетентність у площині оволодіння основами грамоти – це здатність дитини до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовність до письма, друкування і читання свого імені, простих слів» [1]. Навчання читання та письма віднесено до варіативної частини Базового компонента дошкільної освіти і вимагає певного рівня інтелектуального і психічного розвитку дитини.

Навчання елементів грамоти відбувається на основі розвитку усної мови дітей (звукова культура, словникова робота, формування граматично правильної мови, навчання розповіданню). Одночасно слід працювати над розвитком спостережливості, пам'яті, мислення, уваги дитини, мотивувати її на засвоєння головного інструменту пізнання світу. Більше того – ігрова форма організації освітнього процесу створює умови, за яких дитина отримує задоволення від розв'язання ігрових інтелектуальних завдань, а отже – сприяє розвитку у дітей бажання навчитись.

З метою якісної побудови навчального процесу в даному напрямку необхідно чітко визначити основні вимоги до навчання елементів грамоти дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості навчання грамоти дітей дошкільного віку були предметом дослідження ряду вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі лінгвістики, педагогіки, психології. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти даної проблематики, доцільно виокремити І. Большакову, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Гвоздеву, О. Косенчук, Н. Маліновську, Т. Піроженко.

Мета статті. Визначити та проаналізувати основні вимоги до навчання елементів грамоти дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать численні психолого-педагогічні дослідження у дітей середнього та старшого дошкільного віку

(період від 4 до 6 р.ж.) з'являється неприхований інтерес та прагнення до звукового аналізу мови. Проте науковці наголошують, що не варто орієнтуватися лише на вік дитини, важливо, у першу чергу, звернути увагу на її готовність опановувати нову навичку – читання. Про таку готовність свідчать ознаки:

– дитина цікавиться читанням і залюбки гортає книжечки разом із дорослими;

– дитина-дошкільник обговорює малюнки чи описані історії;

– цікавиться у батьків, як зрозуміти написане в книжці самостійно, приміром: «А що це таке?» (показуючи на букву), «Як ти це читаєш?», «Що тут написано? Як я можу це читати?» [7].

Готовність дитини до читання великою мірою залежить від її фізіологічного розвитку. Як пояснюють експерти, «здатність нашого мозку оволодіти навичкою читання ґрунтується на можливості створювати нові зв'язки між нейронними структурами, які були призначені для інших базових процесів (зір, усне мовлення)» [7]. Тож говорінню та аудіюванню дитина може навчитися, перебуваючи у відповідному мовленнєвому середовищі та взаємодіючи з іншими людьми. А навчання читання та письма – це діяльність, яка потребує спеціально організованого навчального середовища [7].

Як стверджує вітчизняна дитяча психологиня Інна Большакова, причиною того, що людина має здатність навчатися читати, є здатність людського мозку до «пластичності». У процесі читання залучаються різні частини та структури мозку, а сама успішність читання залежить від їхньої «комунікації», отже і проблеми з навчанням читання, цілком ймовірно, можуть бути пов'язані з недосконалістю функціонування певних структур чи порушенням їх взаємодії. Отже, є нейрофізіологічні чинники, які впливають на процес навчання читання. Крім того, кожна дитина має свій власний темп оволодіння читацькими навичками. Роль дорослого (вихователів, батьків) у даному процесі полягає у підтримці дитини, в організації систематичного проведення занять із читання тощо. Звісно, підхід до навчання читання є індивідуальним для кожного вихованця, але є певні закономірності для всіх. Спостереження за дітьми та наукові дослідження вчених, їхні щоденникові записи [2] засвідчують, що діти дошкільного віку рано починають виявляти інтерес до звукового складу слова. Те саме стверджує і І. Большакова: науковиця наголошує, що дошкільники починають цікавитися друкованим словом значно раніше, ніж мають здатність вчитися читати. Тому важливо «не перестаратися» з раннім залученням дітей до цього процесу (навчання читання), щоб така діяльність не перетворилося на важку рутину [7].

Незалежно від того, навчаємо ми дошкільників читати чи ні, діти самостійно починають засвоювати окремі букви і складати з них слова. З метою уникнення стихійності у засвоєнні грамоти, науковці рекомендують своєчасно починати організоване навчання. Вітчизняні та зарубіжні дослідники

(Каплуновська О.М., Пащенко О.Л. та інші) стверджують, що систематичне та послідовне навчання грамоти доступне для дітей вже у 5-6 років [7].

Яскравим показником того, що можна вже розпочинати цілеспрямований процес навчання грамоти дітей дошкільного віку – це зацікавленість дошкільника книгами, отже – можна братися за вивчення звуків і букв та навіть за **буквар**. Саме його, за твердженнями І. Большакової, «можна використовувати як основу, адже матеріал у ньому викладено послідовно та за класичною схемою навчання читання – звук-буква-склад-слово-речення» [7].

Навчання елементів грамоти відбувається на основі розвитку усного мовлення дітей (звукова культура, словникова робота, формування граматично правильної мови, навчання розповідати та ін.) Одночасно варто розвивати всі психічні процеси дошкільнят – працювати над розвитком спостережливості, пам'яті, мислення, уваги дитини.

Науковці наголошують на тому беззаперечному факті, що заняття з грамоти в закладі дошкільної освіти слід будувати так, щоб діти включалися в активну пізнавальну діяльність, самостійно розв'язували поставлені перед ними завдання. Для цього широко використовують проблемні ситуації з розв'язуванням мовних логічних задач, дидактичні вправи, ігри та ін. [7].

Ще однією важливою умовою дослідники вважають те, що навчання грамоти дітей у закладі дошкільної освіти повинно мати виховний характер.

Основними вимогами до раціонального використання оповідань, казок, розповідей, легенд, віршів є доступність для розуміння їх на певному віковому етапі, змістовність, високохудожність, можливість сприяти формуванню життєвої компетентності дітей-дошкільників та ін.

Численні дослідження науковців та практичний досвід роботи закладів дошкільної освіти доводять важливе значення звукового аналізу в навчанні грамоти. Операції порівняння, аналізу при фонематичному сприйманні мови підводять дітей до поєднання звуків у склади, слова, прискорюють процес оволодіння правильним читанням, засвоєння норм орфографії, грамоти, сприяють розумовому розвитку дітей.

Крім того, важливо дотримуватися послідовності у реалізації основних етапів навчання елементів грамоти дітей дошкільного віку.

Перший етап навчання дітей елементів грамоти – це ознайомлення зі звуками. Багато авторів зауважують, що ефективніше починати його з ознайомлення дітей з немовними звуками. Для цього можна провести, наприклад, дидактичну гру «Що як звучить?» (папір, фольга та поліетилен, склянки з водою та різними крупами, горохом чи квасолею, брязкальце, барабан, дзвоник тощо). Слід звернути увагу дітей, що це немовні звуки, адже їх ніхто не вимовляє, але ми їх чуємо. Під час прогулянки добре запропонувати дітям визначити, які немовні звуки вони чують: шурхіт листя, гуркіт чи гудіння машини тощо.

Ознайомлення з мовними звуками. Ще К. Ушинський у свій час запропонував вивчати звуки не в алфавітній послідовності, а починати з

голосних звуків, потім перейти до ознайомлення з приголосними звуками. Цей метод є ефективним, тому ним широко користуються і нині. Спочатку педагог пропонує дітям прослухати «пісеньки»: А-а-а, О-о-о, У-у-у, І-і-і, И-и-и, Е-е-е. Він розповідає дітям, що ці звуки є мовними – ми їх вимовляємо. Вони називаються голосними, бо ми їх співаємо голосом.

Далі переходимо до *артикуляції голосних звуків*: педагог пропонує проспівати звуки у такій послідовності: А-О-У. Говорить, що ротик малює спочатку велике коло – діти проспівують: «А-а-а», потім середнє – «О-о-о», а потім зовсім маленьке – «У-у-у». Далі діти співають у такій послідовності: І-И-Е. Педагог каже, що тепер ротик усміхається – діти співають: «І-і-і», потім усмішка стає ширшою – «И-и-и», тепер він майже сміється – «Е-е-е». Педагог звертає увагу дітей на те, що коли ми вимовляємо голосні звуки, повітря виходить вільно, йому нічого не перешкоджає, наш ротик відкритий. Саме тому цей звук має таку позначку, як відкритий ротик – [•].

При цьому обов'язково потрібно звернути увагу дітей на те, що голосних звуків лише шість.

Закріпити знання дітей про голосні звуки можна за допомогою різноманітних ігор, наприклад «Який це звук?», «Упіймай звук», «Оживи кружечок».

Для ознайомлення з приголосними звуками можна використати казку:

Казка про приголосні звуки

Жили-були шість голосних звуків, які вмiли гарно співати. Поряд із ними жило ще багато звуків, але вони співати не вмiли. Іншим звукам також дуже хотiлося співати, та коли вони намагалися це зробити, у них виходило шипіти – «Ш-ш-ш», пихтіти – «П-п-п», свистіти – «С-с-с», бумкати – «Б-б-б» та видавати інші звуки, окрім співу. Коли хтось промовляв ці звуки, повітря не виходило вільно з ротика, а зустрічало перешкоду: то губки стуляться (М, П, Б), то спинка язика піднімається і закриває прохід (К, Х, Г). Тому ці звуки позначаються рисою [-] (неначе стулені губки).

Ці звуки можуть перешкоду зменшувати, ніби робити маленьку шпаринку, коли їх вимовляти не твердо, а м'яко не Б, а Бь, не Л, а Ль. У такому випадку і позначають їх інакше – двома рисками [=].

Та найгіршим було те, що ці звуки не могли гратися, як голосні. Наприклад, стануть у пару А та У, і чуємо, як у лісі люди гукають один одного А-а-а-у-у-у. Поміняються місцями У й А – чути, як плаче дитина У-у-у-а-а-а. Підбіжить І до А – це десь неподалік закричав віслучок - іа-іа-іа.

Як же хотiлося сусідам голосних звуків теж так гратися! І ось вони попросили голосні звуки погратися з ними. Голосні звуки були добрими. Вони добре помiркували, як можна допомогти своїм сусідам і вирішили так зробити: щоб ті теж могли співати і гратися, їм треба бути при голосних звуках. Сусідні звуки дуже зраділи. Відтоді вони стали називатися приголосними звуками. Тепер приголосні звуки стають у пару з голосними. Скажімо, стали у пару А

та М, і чуємо, як мати годує малечу – ам, а стали разом М і У – замукала корова – му-у-у. Так і потоваришували голосні і приголосні звуки [5].

Другий етап навчання дітей елементів грамоти – ознайомлення зі складами. Цей етап тісно пов'язаний з третім етапом, під час якого йде ознайомлення дітей з поняттям «слово».

Ознайомлення зі словами та складами можна провести у такий спосіб: спочатку закріпити знання про голосні та приголосні звуки, потім перейти безпосередньо до складів та слів. Розповідь про них також може бути у формі невеличкої казки:

Казка про звуки

Голосні і приголосні звуки стали товаришувати і ходити парами. Але у деяких пар не виходило щось сказати. Наприклад, взялися за руки Д та И (скажемо всі разом: «ДИ»), але це нічого не означало. Вони дуже засмутилися, тому їх прийшли втішати звуки В та О і розповіли, що у них теж нічого не виходить (усі разом – «ВО»). Тож вони взялися всі разом за ручки: ДИ-ВО. Раптом прибігли інші звуки і почали їх вітати: «У вас вийшло ДИВО!» І дійсно це було диво, бо окремо вони нічого не означали, а разом склали слово – «диво».

Інші звуки теж почали ставати по двоє та навіть по троє, а потім підходили до інших таких групок і складали слова. Такі групки звуків почали називати складами, адже з них складається слово. Звуки утворювали склади, а потім об'єднувалися в слова. Але помітили, що приголосні звуки не можуть самі утворювати склади, а тільки за допомогою голосних звуків. Тоді біля одного голосного могло зібратися два, а інколи і три приголосних звука. А голосні звуки можуть утворювати частинки слова – склади – і без приголосних. Тож звуки прийшли до висновку, що скільки у слові голосних звуків, стільки і складів.

Після ознайомлення з поняттям складу діти вчать визначати їх кількість, підставляючи руку під підборіддя: скільки разів воно торкнеться руки під час промовляння слова, стільки у тому слові складів [4].

Ознайомлення дітей зі словом. При ознайомленні дітей з поняттям «слово» варто звернути увагу на те, що поєднання звуків у слові і просто поєднання різноманітних звуків відрізняється тим, що слово має значення, а просте поєднання звуків значення не має.

Третій етап навчання дітей елементів грамоти – ознайомлення з реченням. Для цього стануть у пригоді предметні картинки. Наприклад, можна взяти три картинки, на першій з яких зображено дівчинку, на другій – дівчинку, яка малює пензликом, на третій – квітку. Педагог з дітьми розглядає картинки і зауважує, що все, що на них зображено можна назвати словами. Далі ознайомлення з реченням можна продовжити так: «Діти, погляньте, хто зображений на першій картинці? (дівчинка). Що робить дівчинка на другій картинці? (малює). Що зображено на третій? (квітка). Діти, за кожною

картинкою ви назвали слово. А тепер давайте ці слова спробуємо поєднати: «Дівчинка малює квітку». Ми з вами про щось розповіли. Коли слова збираються разом і про щось розповідають, то це називається – речення. Отже, давайте разом промовимо речення, яке ми склали (діти промовляють речення). А тепер порахуємо, скільки слів у нашому реченні. У нашому реченні три слова. Спробуємо змінити речення так, щоб у ньому стало п'ять слів. Дівчинка (яка?) – маленька, весела, світловолоса тощо. Квітка (яка?) – червона, гарна, яскрава, ніжна тощо. Додаємо до нашого речення слова-ознаки: «весела» і «червона». А до слів-ознак доберемо картинки, на яких зображені веселе личко і червона пляма. Ось що вийшло: «Весела дівчинка малює червону квітку». Давайте порахуємо слова у новому реченні. Тепер наше речення складається з п'яти слів».

З метою закріплення отриманої інформації можна запропонувати дітям самостійно скласти речення з опорою на предметні картинки та визначити кількість слів у складеному реченні. Педагогу варто пояснити дітям, що у реченні кожне слово має своє місце, і на прикладі будь-якого деформованого тексту можна продемонструвати це твердження та запропонувати вихованцям скласти речення правильно.

За допомогою ігор «Розшифруй картинку», «Хто придумає найдовше речення», «Склади речення за схемою» і т. ін. можна вправляти дітей у складанні простих поширених речень.

Дошкільникам необхідно пояснити, що речення можна змінити, не змінюючи слів, а змінивши лише інтонацію. Таким чином ми можемо утворити речення-запитання та речення-оклики.

Четвертий етап навчання дітей елементів грамоти – ознайомлення дітей з графічним зображенням звуків – буквами.

Варто пам'ятати, що запропоновані прийоми – не єдині, в роботі можна використовувати й інші, головне, щоб інформація, яка подається, була викладена в доступній ігровій формі.

Висновки. Отже, аналізуючи основні вимоги до навчання елементів грамоти дітей дошкільного віку, підсумуємо: педагоги повинні враховувати, що провідною діяльністю у цьому віці є не навчальна, а ігрова. Тому, навчаючи дітей, варто використовувати ігри, ігрові вправи, ігрові ситуації. Такий підхід дасть можливість якісно здійснювати процес засвоєння знань і підтримувати у дітей зацікавленість ним. Крім того, навчати потрібно із дотриманням універсального дидактичного принципу «від простого до складного» – на початковому етапі навчання варто застосовувати звуковий синтетичний метод, за яким від звуків йдуть до складів, від складів до слів, потім – до речень. Згодом рекомендується перейти до навчання за аналітико-синтетичним методом.

Виділяємо основні етапи у навчанні елементів грамоти дітей дошкільного віку:

- 1) ознайомлення зі звуками;
- 2) ознайомлення зі складами;
- 3) ознайомлення з реченням;
- 4) ознайомлення дітей з графічним зображенням звуків – буквами.

Важливо обов'язково брати до уваги настрої вихованців та їх бажання / готовність займатися грамотою. Вихователю варто демонструвати користь читання й письма в житті дорослої людини, на власному прикладі показуючи, як важливо і цінно володіти цими навиками.

Перспективами подальших наукових досліджень є проблематика ознайомлення дітей дошкільного віку з графічним зображенням звуків, оволодіння прийомами звукового аналізу слів.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція / Наук. керівник: Піроженко Т. А. Київ, 2021. 38 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення: 28.10.2023).
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Ч. I, II. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. 720 с. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/409473.pdf (дата звернення: 02.11.2023).
3. Гавриш Н. Грамота в дитячому садку: що взяти до уваги педагогам. URL : <https://emetodyst.expertus.com.ua/877935> (дата звернення: 02.11.2023).
4. Кочура О. Є. *В світі чарівних голосних звуків. Артемівськ : міський відділ освіти, 2015. 57 с.* URL : <https://naurok.com.ua/prezentaciya-posibnika-183156.html> (дата звернення: 02.11.2023).
5. Мовленнєвий розвиток дошкільників «Казки для дітей про звуки» (старша група). URL : <https://vseosvita.ua/library/movlennevij-rozvitok-doshkilnikiv-kazki-dla-ditej-pro-zvuki-starsa-grupa-409345.html> (дата звернення: 02.11.2023).
6. Навчання грамоти дітей дошкільного віку. URL : https://nebo.at.ua/publ/pro_ditej/doshkilnjata/navchannja_gramoti_ditej_doshkilnogo_viku/18-1-0-677 (дата звернення: 02.11.2023).
7. Як навчити дитину читати: покрокова інструкція для батьків та топ-книг для читачів-початківців. URL : <https://nus.org.ua/articles/yak-navchyty-dytnu-chytaty-pokrokovu-instruktsiya-dlya-batviv-ta-top-knyg-dlya-chytachiv-pochatkviv/> (дата звернення: 02.11.2023).

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia (2021). [Basic component of preschool education. New edition. 2021] / Nauk. kerivnyk: Pirozhenko T.A. Kyiv, 2021. 38 s. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> [in Ukrainian]
2. Bohush A. M. (2005). Doshkilna linhvodydaktyka. Khrestomatiia. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv. [Preschool language didactics. Reader. Study guide for students of higher pedagogical educational institutions]. Ch. I, II. Kyiv : Vydavnychyj Dim «Slovo». 720 s. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/409473.pdf [in Ukrainian]
3. Havrysh N. Hramota v dytiachomu sadku: shcho vziaty do uvahy pedahoham [Literacy in kindergarten: what teachers should consider]. URL : <https://emetodyst.expertus.com.ua/877935> [in Ukrainian]

4. Kochura O. Ie. (2015). V sviti charivnykh holosnykh zvukiv [In the world of magical loud sounds]. Artemivsk: miskyi viddil osvity. 57 s. URL : <https://naurok.com.ua/prezentaciya-posibnika-183156.html> [in Ukrainian]

5. Movlennievi rozvytok doshkilnykiv «Kazky dlia ditei pro zvuky» (starsha grupa) [Speech development of preschoolers «Tales for children about sounds» (senior group)]. URL : <https://vseosvita.ua/library/movlennevij-rozvitok-doshkilnykiv-kazki-dla-ditej-pro-zvuki-starsa-grupa-409345.html> [in Ukrainian]

6. Navchannia hramoty ditei doshkilnogo viku [Literacy training of preschool children]. URL : https://nebo.at.ua/publ/pro_ditej/doshkilnjata/navchannja_gramoti_ditej_doshkilnogo_viku/18-1-0-677 [in Ukrainian]

7. Yak navchyty dytynu chytaty: pokrokovyja instruktsii dlia batkiv ta top-knyh dlia chytachiv-pochatkivtsiv [How to teach a child to read: step-by-step instructions for parents and top books for beginning readers]. URL : <https://nus.org.ua/articles/yak-navchyty-dytynu-chytaty-pokrokovyja-instruktsiya-dlya-batkiv-ta-top-knyg-dlya-chytachiv-pochatkivtsiv/> [in Ukrainian]